ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ - ਸਬਦ ੮

ਸੰਤ ਤੁਝੀ ਤਨੁ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ॥

ਰਾਗੁ ਆਸਾ, ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ੪੮੬

ਸੰਤ ਤੁਝੀ ਤਨੁ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨ ਜਾਨੈ ਸੰਤ ਦੇਵਾ ਦੇਵ ॥੧॥
ਸੰਤ ਚੀ ਸੰਗਤਿ ਸੰਤ ਕਥਾ ਰਸੁ ॥
ਸੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਮਾਝੈ ਦੀਜੈ ਦੇਵਾ ਦੇਵ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਸੰਤ ਆਚਰਣ ਸੰਤ ਚੋ ਮਾਰਗੁ ਸੰਤ ਚ ਓਲ੍ਹਗ ਓਲ੍ਹਗਣੀ ॥੨॥
ਅਉਰ ਇਕ ਮਾਗਉ ਭਗਤਿ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ॥
ਜਣੀ ਲਖਾਵਹੁ ਅਸੰਤ ਪਾਪੀ ਸਣਿ ॥੩॥
ਰਵਿਦਾਸੁ ਭਣੈ ਜੋ ਜਾਣੈ ਸੋ ਜਾਣੁ ॥
ਸੰਤ ਅਨੰਤਹਿ ਅੰਤਰੁ ਨਾਹੀ ॥੪॥੨॥

ਸਾਰ: "ਸੰਤ" ਸ਼ਬਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਉਦਭਵ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ "ਸਤਿ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਹਕੀਕਤ ਅਤੇ "ਸ਼ਾਂਤ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸ਼ਾਂਤੀ। ਸੰਤ ਸਿਰਫ਼ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ, ਬਲਕਿ ਉਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦੈਵੀਤਵ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਕਲਪ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਸਵੈ-ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸਹਿਜ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਹਕੀਕਤ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਸੰਤ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਅਤੇ ਕਰਮ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਸਵੈ ਵਿਚਕਾਰ ਸੁਮੇਲਤਾ ਦੀ ਆਪਸੀ ਅੰਤਰਸੰਬੰਧਿਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਮੁਚੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲੀ ਏਕਤਾ ਦੇ ਤੱਤਸਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤ ਤੁਝੀ ਤਨੁ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ॥

ਸੱਚ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਤੱਤਸਾਰ ਦਾ ਵਾਸਾ ਸਾਡੀ ਦੇਹੀ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਤੰਦ ਜੋੜਣੀ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਊਰਜਾ ਦਾ ਮੁਖ ਸਰੋਤ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਰੀਵੀ ਇਕਸੁਰਤਾ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡੀ ਰੂਹਾਨੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪਹਿਲੂ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨ ਜਾਨੈ ਸੰਤ ਦੇਵਾ ਦੇਵ ॥੧॥

ਸੱਚਾ ਬਿਬੇਕ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਤੋਂ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਰੂਪੀ ਚਾਨਣ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਵਿਕਾਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਮੂਰਤੀਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਸਿਖ਼ਰ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਮੌਰ ਦੇਵ। ਇਹ ਸੂਝ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦਰਜਾ ਅਧਾਰਤਿ ਵਸਤ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸੱਚ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਖੋਜ ਹਨ। (੧)

ਸੰਤ ਚੀ ਸੰਗਤਿ ਸੰਤ ਕਥਾ ਰਸੁ ॥

ਸ਼ਾਂਤ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਇਆ ਦੀ ਸੰਗਤ, ਰੂਹਾਨੀ ਸੰਵਾਦ ਲਈ ਸੱਦ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਦਰ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵ ਅਮੂਰਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜੀਵਿਤ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸੂਝ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਮਾਝੈ ਦੀਜੈ ਦੇਵਾ ਦੇਵ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਹੇ ਪਰਮ ਸਤਾ, ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸੱਚਾਈ ਰੂਪੀ ਅਨੁਭਵੀ ਅਵਸਥਾ ਲਈ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੋ। ਇਹ ਸੰਸਾਰਿਕ ਭਰਮਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅੰਤਹਕਰਣ ਨੂੰ ਬਿਬੇਕ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। (੧)(ਠਹਿਰਾਉ)

ਸੰਤ ਆਚਰਣ ਸੰਤ ਚੋ ਮਾਰਗੁ ਸੰਤ ਚ ਓਲ੍ਹਗ ਓਲ੍ਹਗਣੀ ॥੨॥

ਮੇਰਾ ਆਚਰਣ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪੀ ਅੰਤਹਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਵੇ; ਮੇਰੀ ਜੀਵਨ ਧਾਰਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਮੁਜਸਮਾ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਸੱਚੀ ਮਨੋਬਿਰਤੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋਵਾਂ। ਇਹ ਭਾਵ ਸਾਡੇ ਕਰਮਾਂ, ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਅਤੇ ਇਰਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਬਿਬੇਕ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। (੨)

ਅਉਰ ਇਕ ਮਾਗਉ ਭਗਤਿ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ॥

ਮੈਂ ਰੂਹਾਨੀ ਪੂਰਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਲਈ ਚਿੰਤਨ ਰੂਪੀ ਭਗਤੀ ਦੇ ਗੁਣ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। "ਚਿੰਤਾਮਣੀ" ਉਹ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਇੱਛਾ-ਪੂਰਤੀ ਵਾਲਾ ਰਤਨ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਗੂੜ੍ਹ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕਸੁਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਣੀ ਲਖਾਵਹੁ ਅਸੰਤ ਪਾਪੀ ਸਣਿ ॥੩॥

ਆਪਣੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਜਾਂ ਨਕਾਰਾਤਮਕਤਾ ਤੋਂ ਬਚਾਓ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਵਹਾਰਾਂ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਦਵੈਤ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (੩)

ਰਵਿਦਾਸੁ ਭਣੈ ਜੋ ਜਾਣੈ ਸੋ ਜਾਣੁ ॥

ਰਵਿਦਾਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਤੱਤਸਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸੁਚੇਤ ਅਤੇ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਵ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਬੌਧਿਕ ਅਨੁਮਾਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਆਵੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਸਿਰਮੌਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤ ਅਨੰਤਹਿ ਅੰਤਰੁ ਨਾਹੀ ॥੪॥੨॥

ਅਨੁਭਵੀ ਹਸਤੀ ਅਤੇ ਅਨੰਤ ਸਰਵ-ਵਿਆਪੀ ਚੇਤਨਾ ਵਿਚਕਾਰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵ ਅਦਵੈਤ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਹਉਮੈ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਚੇਤਨਾ ਇਕ ਹਨ। (੪)(੨)

ਤੱਤ: ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਚਿੰਤਾਮਣੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਕ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਇੱਛਾ-ਪੂਰਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗਹਿਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਸਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਣ ਨੈਤਿਕ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹਨ; ਜੋ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਜੀਵੰਤ ਪ੍ਰਗਟਾਵ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਂਤੀ, ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੂੜ੍ਹ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਨਾਲ ਸਰਸ਼ਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਨਕਾਰਾਤਮਕਤਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਅਤੇ ਕੁਧਰਮੀ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ 'ਤੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਨਿਰਣੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸੂਝ ਲਈ।

ਇਸ ਅਨੁਭਵ ਦੁਆਰਾ, ਗਿਆਨਵਾਨ ਸਵੈ ਅਨੰਤ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਰ ਪਲ ਏਕਤਾ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਦੈਵੀਤਵ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ।

ਸਬਦ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਨਇੰਦਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ

Oneness In Diversity Research Foundation
ਵੈੱਬਸਾਈਟ: **OnenessInDiversity.com**

ਈਮੇਲ: **onenessindiversityfoundation@gmail.com**